

VI. Évfolyam, 1886.

3. szám,

Debreczen, Január 16-án.

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Szerkesztőség:

*hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő
N.-Péterfia utca 338-dik szám.*

Megjelen hetenkint egyszer szombaton 1 iven.

*Előfizetési ár egész évre 5 frt. félre 2 frt. 50.
Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt. 200 szóig 2 frt.
a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. har-
madiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél
külön 30 kr.*

Kiadó hivatal:

*hova a lap anyagi dolgaira vonat-
kozó minden közlemény és küldem-
ény intézendő, Fűvészkert-utca
1080-dik szám.*

Révész Bálint.

Debreczen, 1886. Január 16.

Atisztántuli ev. ref. egyházkerület nagyérdemű püspöke ma ünnepli születésének évfordulati napját. A 70 évet betöltött férfi, hitfelekezetének disze, a Krisztus szolgálata mintaképe lévén, keresetlenül és önkéntelenül támadnak lelkeinkben a tisztelt és elismerés érzelmei tisztas alakja, szeplőtlen jelleme irányában. Kinek kora ifjúságától kezdve életeleme volt a munka, ki szép tehetségeinek okos felhasználásával küzdötte meg az életharczát, és önerején emelkedett azon magaslatra, hol jelenleg áll, tiszteltetésben közbecsülésben és szeretetben; kinek minden lépését nyíltság, a békesség és egyetértés szeretete kísérte; ki 45 évet töltött el a nyilvános tanítói, tanári és lelkészi pályán nemes odaadással és benső hivatottsággal; kit maga az Ur tanítván imádkozni, oly sokak lelkét vezérelte a buzgóság forrásához, ékesszólásának hatalmával és erejével; ki igazságszeretetével, egyháza s hitfelekezete iránti tántorithatlan hűséggel intézi évtizedek óta a legnépesebb egyházkerület ügyeit és folyt be bölcsességével, ismert tapintatával egyházunk újabb szervezési nagy munkájára, s aki mindezek felett szeretetének közvetlen melegségét is kívánta s akarta éreztetni mindazokkal, kik hozzá közelebb állottak:

„egyházunknak kipróbált Révész, a tudós tanár és ékesszóló lelkipásztor, a szívjóság és szeretet igazi mintaképe:“

Legyen üdvözölve szivből és lélekből életének e forduló pontján, midőn a hét évtized betöltése után a nyolczadikat kezdi meg! Maradj velünk még sokáig, mert oly nagy szükségünk van utmutatásodra, a békességre és szeretetre melyet közöttünk megvalósítva képviselsz.

A tisztántuli egyházkerületnek 41-dik püspöke: fogadja e napon részemről is mindazon érzelmeknek együttes kifejezését, melyeket e szavak legigazabb értelmükben magukban foglalnak: *„édes atyám, testvérem, mesterem, tanítóm, lelki barátom.“*

Tóth Sámuel.

Beszédek,

melyek a debreczeni evangélikus reformált főiskolában főtiszteletű és nagyságos Bévész Bálint urhoz, a tiszántúli egyházkerület nagyérdemű püspökéhez, a főiskola egyházi főfelügyelőjéhez, élete hetven évének betöltése alkalmával 1886. január 16-án a kollégiumi díszteremben intéztettek.

I.

Főtiszteletű Püspök Ur!
Szeretve tisztelt Barátom!

Főiskolánk tanárkarai minden kínálkozó alkalmat örömmel szoktak megragadni a végett, hogy főtiszteletű Püspök Ur, mint a főiskola főfelügyelője és bölcs kormányzója iránti szeretetüknek, tiszteletüknek és hálájuknak méltó kifejezést adjanak: nem maradhattak tehát tétlenül e nevezetes napon, főtiszteletű Ur születése hetvenedik évfordulati napján sem; sőt tartozni véltek azzal maguknak, tartozni szeretett főpásztoruknak, hogy e napon egy kis csendes, szerény — ugyszólva — családias jellegű ünnepélyt rendezzenek.

Nem minden vonakodás nélkül, — mert ha valakinek, nekem bizonyára, mostani megtört kedélyhangulatomban, talán okom lett volna elvonulni a nyilvános szerepléstől, — elfogadtam, az ünnepelt főtiszteletű Püspök Ur iránti kegyeletes tiszteletből, igenis elfogadtam a megbízást, melylyel tanártársaim megtiszteltek: hogy t. i. ez ünnepélyes alkalommal egyike legyek azoknak, kik a főiskola részéről, ennek tanárai és tanuló ifjusága nevében, szíves üdvözlétüket és őszinte jókívánataikat Főtiszteletűséged előtt tolmácsolják, sőt épen én legyek az, ki e kegyeletes ünnepélyüket megnyitja.

Nem mint tanár a püspökhöz, nem mint alantas közeg a főnökhöz, hanem mint barát barátjához, — szeretve tisztelt barátjához, — szólok én hozzád ez alkalommal, annál fogva egyszerűen, kendőzetlenül, — a szív teljességéből. Sem koromhoz, sem azon viszonyhoz, melyben hozzád ifju korunktól fogva állok, nem illenék tulásokba menni s át-hágni a való korlátait.

De ettől alig is lehet tartanom. Hiszen az én mozgathatási köröm nagyon szűkre van szabva; feladatomban tisztán csak annyira terjed, hogy mint kortársad, mint egykori tanuló- és tanártársad, életed ezen korábbi szakáiból egyet-mást nagyobb közvetlenséggel mondjak el, mint azt talán tanártársaim közül más tehetné. Épen azért, ha én teljes képet adni nem fogok és ha itt-ott saját csekélységemről is említést kell tennem: ez utóbbit, feladatomban körvonalozottságánál fogva, alig lehetett kikerülnöm; ama másokra nézve pedig az szolgáljon mentségemül, hogy én csak egy festékel, egy színnel dolgozom, — a barátság színével.

A mire mindig büszkének tartottam magamat, — barátság, még pedig több, mint félszázados benső barátság kötelékei kapcsolnak össze bennünket. Kora ifjuságunkban mint tanulók, együtt küzdöttünk ez anyaiskola kebelén, ennek védszárnyai alatt, a tudomány kincsei gyűjtögetésében, — fényes tehetséged messze tulszárnyalva tanulófarsaidat, még a legjobbakat is; elbűvölő nemes jellemed utólérhetlen példányképül szolgálván mindnyájunknak.

Mint tanároknak, ismét összetalálkoztak utaink e főis-

kolában; együtt vezettük a tanulni vágyó ifjuságot a tudományok forrásához, kiki a neki adott talentumok szerint. Egy ujonnan alapított tanszék, a gyakorlati lelkészet tanszéke volt az, melyre te, alig kerülve ki a főiskola falai közül, nagy reményekkel megválasztatván, mint olyan, ki e tanszékre kiváló tehetségeidnél fogva mintegy rászülettél, nemcsak teljesen megfeleltél a hozzád kötött várakozásoknak, de a tanszékedhez csatolt tantárgyak kezelésmódját illetőleg, mind elméleti, mind gyakorlati tekintetben uttörő és a jövőre nézve irányadó volt korszakotalkotó működésed; és nemcsak a közelismerés volt osztályrészed a közönség és tanítványaid részéről, de valódi kedvencze is voltál az utóbbiaknak. Mint kartárs, viszont szívélyes, nyájas és megnyerő modoroddal, — mi különben mindig elbájoló sajátsága volt lényednek, — nagyban kiérdemelted mindnyájunk szeretetét és tiszteletét.

De immár igyekezniem kell, hogy át ne hágjam az elibem vetett korlátokat. Nem volna ildomos dolog, azok szerepkörébe bevágni, kik utánam következve, hivatalos minőségben és ünnepélyesebb hangon tartva lesznek hivatva beszédet intézni Főtiszteletűségedhez.

Szeretve tisztelt barátom! A nagy és sokszor idegfelesztítő tevékenység mellett is, melyet a közügyek, különösen az egyházi és főiskolai ügyek terén, kivált életed utóbbi folyamában, mint püspök és az egyházkerület elnöke, kifejtettél, megadta a gondviselés elérned az emberi élet egyik szélsőnek jelölt határát, a rövidebbet, a hetven esztendő. Tekintélyes száma az éveknél az emberiség nagy részére nézve; ámde neked, kit a gondviselés magasabbakra hívott el és a maga nagy céljai kivitelében eszközül választott és a ki még messze, távol vagy attól, hogy küldetésedet teljesen bevégeztél volna, — kevés. Kérnünk kell tehát és kérjük az isteni gondviselést, hogy a másik határ elérését, ama hosszabbat, a nyolczvan esztendő, sőt azon túl is adja meg neked, az ő hű szolgájának.

És mivel a kegyetlen sors csapásaitól te sem voltál megkímélve, sőt, fájdalom, a keserűség ürömpoharát neked is fenékgig kellett ürítened s szétdult családi életed örömeiből csak egy, — a hű nő, a szerető hitestárs maradt öreg napjaidra vigaszul: kérjük, esedezve kérjük az egek urát, hogy veled együtt tartsa meg őrangyalodat, aggkorod egyedüli gyámolát, szeretett jó nődet is, hogy így az élet alkonyán, midőn különben is minden elhagyja az embert, mi azelőtt örömet szerzett, egymásban és egymás által boldogságot, a mult fájdalmaiban kölcsönös enyhülést és vigasztalást, az élet bajaiban, megosztozva, könnyebbülést és lelki megnyugvást találhassatok.

Majd ha aztán, — szeretve tisztelt barátom! neked a kegyelmes Isten, kedves, jó nőddel együtt a nyolczvan évet is megadja elérned, — az lesz egyszer az ünnepély, az lesz igazi jubileum. Valamint ugyanis jelenben hetven éves korod ünnepélyével lelkészséged harmincz éves korszaka csaknem a nap ugyanazonságáig összetalálkozik: úgy majd akkor, — nyolczvan éves jubileumoddal összeesve, — püspökséged huszonöt éves, lelkipásztorkodásod negyven éves jubileumát, — egyszersemind aranymenyegzőtöket ünnepeltek és ünneplik meg barátaitok és tisztelőitek — fényesen. Adja Isten, hogy megérjétek e nagy napot. Éljetek sokáig!!!

Thót Ferencz.

II.

Főtiszteletű Püspök Ur!

Az eszmék, a gondolatok emberei helyes felfogás szerint akkor felelnek meg legjobban magasztos hivatások követelményeinek, ha nemes eszméket, fenrepülő gondolatokat irnak arra a zászlóra, mely alatt állanak. Ha szavainkban, tetteinkben erkölcsi alapon álló indokok képezik a rugókat, fölemelt homlokkal merünk kiállani a világ ítélete elé.

Midőn ezen mai napot, melyen főtiszteletű Püspök Ur tetteiben gazdag, sikerdus életének immár hetven évét töltötte be, főiskolánk tanárkarai ezen ünnepély által a kegyelet, a tisztelet és a szeretet ünnepnapjává teszik: úgy érzem, hogy nekem, ki hivatalomból folyólag az összes tanárkarok nevében vagyok szerencsés e szép alkalommal szólhatni, kötelességem kibontani ama zászlót, melyre az ezen órához illő eszméket és gondolatokat tanártársaim kebelében látom először fölírva. Vajha méltó képviselője tudnék lenni a tanárok diszes collegiumának! Szeretném, ha lángoló szavakban tudnék kifejezést adni az itt dobogó szivek közös érzelmeinek. Azt tudom, hogy szivemből fog jönni minden szavam s a világ összes, pusztán anyagot tanító bölcsészeti szellemei sem tudnák tőlem elvitatni azon, szent hitemmé vált édes meggyőződésemet, hogy „pectus est, quod disertos facit.“

Lendülj föl hát magasra, te eszméinknek, gondolatainknak drága lobogója! Lenge szellő, bontsd ki azt előttünk; hadd lássuk, milyen eszméket, milyen gondolatokat irt reá e mai nap alkalmából egy nagy iskola tanárainak szelleme! Itt vannak azok először sziveinkben, de azután ott vannak ezen, lelki szemeimmel fejeink fölött kibontva látott nagy lobogón is.

Legfelül ama lobogón emez erkölcsi tételt látom tündökölni: „A kegyelet az emberi szivnek egyik legnemesebb érzelme.“ Alatta ezt a mondást olvashatjuk ragyogó betűkben, szentírási eredete tevén azt olyan fényessé: „A vén ember előtt fölkelj, és a vén embernek orcáját megbecsüljed (3. Móz. 19, 32).“ Ott szemléljük emez örök bölcseségű igazságot: „Kicsinyek az olyan emberek, kik a magok nagyjait nem tudják megbecsülni.“ Ott fénylik előttünk az aranygondolat: „Az élet estvéjének minőségét az határozza meg, hogy milyen volt annak nappala. Az életet tevékenysége és nem az évszámok szerint kell mérni. Egyik ember halála után is él, a másik halála előtt meghal.“ Ott van fölírva ezen eszme is: „A mi korunkban nem annyi hetven év, mint volt régebben.“ Ott olvashatók eme vigasztaló szavak: „Ha egy nemes élet megérett az öreg korra, nem a hanyatlást látjuk mi abban, hanem a halhatatlanság első napjait.“ Alul pedig emez, újra erkölcsi elvet olvassuk a zászlón: „A hizelgés szolgálalkek sajátsága; az érdemeknek előismerése azonban egyik legszebb kötelességünk.“

Ime, főtiszteletű Püspök Ur, ily nagy eszmék, gondolatok vannak kibontott lobogónkra sugárzó betűkkel fölírva; nagy az a zászló, melyre alkalmi gondolatainknak csak főbjeit is följegyezhattük, de ama gondolatokban, úgy érezzük, élet, erő és igazság vagyon.

A Főtiszteletűséged iránti igaz tiszteletből, őszinte szeretetből fakadó tiszta kegyeleti érzelem adta e főiskola tanárainak a gondolatot, hogy kiemeljük e mai napot a köznapok sorából. Látni akartuk ma nemes alakját itten

közöttünk s hálás köszönetet mondok a tanárkarok nevében, hogy felfáradott Főtiszteletűséged ide körünkbe, hogy engedett a mi „a k a r a t u n k n a k,“ hogy nehezen bár, de beleegyezett ünnepélyünk megtartásába.

A baráti szeretet szívesen fizetett adóját leróvta tehát már Főtiszteletűséged részére előttem beszélt tisztelt tanártársam, e gy a főiskola veteránjai közül A baráti bizalmas hangnak a tisztelet adta meg beszédében a fényt. Én, koromnál fogva különben is a fiatalabb nemzedéknek tagja, csak a tisztelet hangján beszélhetek főtiszteletű Püspök Ur előtt. De nem szeretném, ha nem érzék ki beszédemből, hogy szivemet is átjárták gondolataim. Ő a barátot, a volt tanárt, az egyént méltatta, de nekem is hagyott fenn elég tárgyat az egyházi iróban, a püspökben és az egész emberben.

Főtiszteletűséged életének nappala a lelkiösmeretes, az odaadó munkának volt ideje. Ki napjainak estvéjén elgondolhatja azt, hogy megtettem mindent, a mi az én erőmtől kitelt, mert nem ástam el a nekem adott talentumot, sőt igyekeztem azt az Ur szolgálatában értékesíteni; ki köznapon és vasárnapon azzal a boldogító tudattal ébredhet föl és nyughatik álmába, hogy édes Sionunknak legtávolabbi pontjain is az a tűz ég, melyet ihletett perczeimben én gyujtottam meg az Urnak oltárán; hogy templomainkból épen úgy, mint a magános sziveknek titkos kamarájából az én lelkemnek gondolatai szállanak ég felé; ki úgy érzi, hogy azt mondja felőle az Ur: „bene de me dixisti“: az nyugodtan tekinthet vissza életének lefolyt idejére, mert lelke gondolataival, szellemi hagyatékával halála után is él ő.

Boldog tudat az, ha valaki úgy tekinthet a nagy alkotásokra, hogy büszke önérzettel mondhatja: „et quorum pars magna fui.“ Kérjük főtiszteletű Püspök Urat, tekintsen vissza hosszú élete folyásán az általa leélt időkbe, melyeket mi ifjabbak jórészben csak a történelem világitásában ismerünk s hasonlitsa össze velünk együtt a multat a jelennel. Mi haladást észlelünk s úgy tudjuk, hogy Főtiszteletűséged egyik előmozdítója volt ama történelmileg kimutatható haladásnak.

Egyházunk az elnyomottság gyötrelmes állapotában vergődött; a kényuralom el akarta venni azt a mi drága birtokunkat, mely fundamentomát képezte a mi Sionunknak. Az élete erejének teljességében levő Révész Bálint ott állott a hajó kormányosai mellett s kifeszített mellel daczolt a zugó viharokkal. Itt, ezen teremben, hol nagy és lélekemelő jelenetek közt egyházunk egységbe forrt össze, Főtiszteletűséged, mint egyik bölcs tanácsadó, törvényhozó szerepelt s az, ki ifju férfikora tavaszán a hazáért, a haza függetlenségeért szállt sikra, ki férfikora nyarán egyházának alkotmányát védte nagy s nemes csatában: az, Főtiszteletűséged megérte, hogy ma, életének őszre hajló napjaiban, a haza polgári és más felekezeteibeli nagyjaival, mint törvényhozó oda működhetik, hogy e mi drága hazánkban semmi se történhessék többé egyházunkról, mi rólunk, „de nobis sine nobis.“

Többet élt át főtiszteletű Püspök Ur hetven évi életfolyása alatt rövid hetven évnél. A ki látta a derengő világosság után a sötét borulatot, majd ezután ismét a mindig fényesebbé váló világosságot; ki mindig oda munkált, hogy a világosság magasztos eszméi mindmélyebb gyökeret verjenek a polgári és az egyházi társadalomban: annak élete

nem eltűnő árnyék, nem pusztá lehellet; az nem hanyatlik sohasem alá, mert a halhatatlanságra szerzett az magának örök érdemet. Mi úgy becsüljük meg főtiszteletű Püspök Ur orcáját, mint a melyről a nagy eszmék büszke diadalmának fénye sugárzik alá.

Vagy nézze meg Főtiszteletűséged eszének, szívének, lelkének legnagyobb munkáját, e mi édes főiskolánkat, drága alkotásai közül ezen legdrágábbikat. Mi volt ez még akkor, a midőn ezt saját maga is alma materként tekinthet s micsoda ma, midőn e nagy intézet nevelő, dajkáló, ápoló atyját, vezetőjét, vezérét látja főtiszteletű Püspök Urban?!

Hogy ezen főiskola minden szakában megerősödött s úgy extensiv hatásában, mint intensiv munkájában nagyobb erővel működhetik; hogy mi tanárok ma már egész sereget képezünk: ez Főtiszteletűséged vezérlő szellemének munkája, ki megértvén az időknek jeleit, tett, fáradt és küzdött, sereget gyűjtött magának s néhány é. tized alatt ujat teremtett az elavultból.

Nagynevű, boldogult elődének nyomain haladva, elnöktársával szövetkezvén a nagy munkára, megérte a nagy, az igaz örömet, hogy látta, mint épült föl s mint lett teljessé vezetése alatt e nagy iskola. Roskatag épület, alacsony kunyhók helyett ma már egy nagy várnégyszöget képez ezen épület, melyben, ha mi mindnyájan elmegyünk is az élőknek útján, ismerni fogják annak a Révésznek a nevét, ki nagy volt és nagy köztünk a nagyokban s kinek gondja van a kicsinyekre is. Ha valaki, Főtiszteletűséged mondhatja el, e főiskolára tekintve: „Exegi monumentum aere perennius!”

Főtiszteletű Püspök Ur, úgy érzem, nem volt szavaimban semmi hízélgés. A történelem lapjairól olvastam le, saját tapasztalatomból tudom, a miket elmondtam s biztos meggyőződésem, hogy minden tanártársam s minden itt lévő, vezetésünk alatt álló tanuló azt fogja én nekem mondani: a mi meggyőződésünk szerint beszéltél, többet is mondhatnál volna, mint a mennyit mondtál.

Azt is tudom, főtiszteletű Püspök Ur, hogy e főiskolában összegyülekezett sereg, mely tisztjeivel és minden emberével Főtiszteletűségedben látja szellemi harcra vivő, szeretve tisztelt vezérét, szívéből kívánja én velem, hogy csak álljon még sokáig, szellemi erejének, testi erőinek teljességében e nagy egyházkerület és e főiskola élén. Hadd élvezzük még sokáig derült kedélyének, boldog szeretetének melegét. Legyen életének alkony felé hajló, hátralevő része szelid örömeiben gazdag; övezze homlokát az elismerés diszes polgárkoszoruja. Lássá diadalát mindazon nagy eszméknek, melyekért oly lángoló lelkesedéssel, erővel, bölcseséggel, a jónak győzedelmébe vetett hittel harczolt.

Főtiszteletű Püspök Ur! A sereg, melyet mindig oldala mellett látott harczolni, szellemi fegyverei mellé felövezi még magára a szeretetnek szívet erősítő drága paizsát is s ezen fegyverbe öltözködve állván vezére előtt, egy szívvvel s lélekkel kívánja, hogy azzal együtt, ki, mint hű élettársa, részt vett életének borus és derűs napjaiban, éljen még sokáig, mint a mi büszkeségünk, mint egyházunk épületének egyik erős oszlopa.

Tekintse úgy jó kívánatainkat, a mint mi azokat ad-

tuk; tekintse azokat tiszteletünk, szeretetünk, kegyeletünk egyszerű, de igaz jelének.

Éljen még főtiszteletű Püspök Ur sokáig, erőinek teljességében és jó egészségekben!

Csiky Lajos

akadémiai igazgató tanár.

III.

Főtiszteletű Püspök Ur!

Az események hullámai nem hagynak érintetlenül talán senkit sem! Mozgásba jönnek szív és értelem, s a mi nagyot, a mi magasztost ez utóbbi gondol, amaz szárnyaira veszi, repül vele egy magasztos ideál-világba, de nem ritkán szárnyaszegetten hull alá, vagy még a kezdet nehézségeinél elbukik. — Mindkét esetben sötét, kísérteties árny vonul a feltűnt fény után: meghasonlás, avagy talán kétségbeesés!

Főtiszteletű Püspök Ur is gyakran tapasztalhatta ezen küzdelem nehéz s hogy úgy mondjam, a lélekre nézve bénító hatását. Sok, sok időt kellene bejárnom, hogy csak halvány világításban is feltűntethetném főtiszteletű Püspök Ur eddigi életét, ki önmaga és mások által is sokat küzdött s a nagyobb események hullámain is szerencsésen kormányozta a reábizott hajót.

Ott volt mindenütt, hova az egyház és a haza boldogítása szőlította! Engedje meg azért, hogy büszkeséggel tekintsünk tisztos ősz fejére, mert nekünk, ifjaknak szemében a fénylő fehér hajfürtök, az események viharában kipróbált lélek tisztaságát mutatják.

Magasztos pálya nyílt főtiszteletű Püspök Ur előtt: vigasztalni másokat, ki maga is olykor vigasztalásra szorult, de szíve, melyből a hitnek oly drága gyöngyei fakadtak, tudjuk jól . . . mindenkor megragadá a költő eme mondatát: „fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze.” Vigasztalódást, balsamot találhat magának, mert ime itt vagyunk mi, lélekben gyermekei; szeretete melegét érezzük s érte szeretettel adózunk! Adja is a mindeneknek gondviselő Atyja, hogy köztünk e kötelék itt e földön még sokáig s majdan örökké tartson.

Illyés Endre

főiskolai szenior.

IV.

Révész Bálinthoz.

Isten nevének zengjen itt ma hála!
Szent illetődés járja át a lelket . . .
A bibliának legszebb képei,
A szent keretből, ime szárnyra keltek;
. . . Az Ur szólott talán a vén időnek,
Hogy képei im' újra visszajönek.

M o a b ez itten, fénylő pázsitával
N é b ó t, a szent hegyet körülövezve . . .
Zengő zsolozsma lent Izrael ajkán,
Örömköncsillogás ezernyi szembe;
— Fönt Mózes áll, s a hegy mikéntha égne,
Mig hálaáldozatja száll az égbe! . . .

Avagy talán El-Béthelben vagyunk most;

Körül e nép a Jákób háza népe,

S hol ő először látta Istenét:

Itt hozza most áldozatját elébe.

Legyen! Te mindakettő vagy nekünk,

Ősz pátriárchánk és bölcs Mózesünk!

Igen vezérünk! itt e szent hely az,

Hol Isteneddel legelőbb beszéltél,

S hová most Néki — hálád bemutatni —

Béthelbe Jákób — újra visszatértél!

Itt áldva környez ime házi-néped,

S az Urnak együtt áldozik ma véled!

Ő volt veled az úton, merre jártál,

S a merre jártál: az az Isten útja.

Ővé a hála! Hozzá szállva lelkünk,

E fényes utat még egyszer befutja.

S mig elcsodálja azt a hetven évet

Az égből is Tehozzád visszatéved!

Multadba mint tükörbe néz szemünk,

— E hetven év nagy dolgokat beszélhet —

... Néped felett im' felhők tornyosulnak,

S az oltár füstje harci-füstbe széled,

Lelkünkkel a csaták zajába járunk:

S „az Ur szavával“ Téged ott találunk!

... S jön Jéruzsálem szörnyű pusztulása,

És jönnek a magyar Sionra vészek ...

De im': a kik az oltárt körülállják,

Az Ur szolgálói, érte halni készek.

Kardjok a név, ki „erős vár“ minékünk,

S Te ott közöttük, fénylő büszkeségünk!

És nem csak ott! ... ki tudná számba venni,

Hány elhagyott szív titkos rejtekében?

Hány a szegény, ki özvegybánatában,

Veled viraszt a néma csendes éjben!

Óh hány didergőt melegít sz Te által

Imádságos lelkednek sugarával!

Törékeny oszlop mért beszélne rólad?

Lelked, neved örökre fent világol;

Van oszlopod, törhetlen, édig érő

Megkönyebbült szíveknek sóhajából!

Melyből a Jákób lajtorjája támad,

Járt út, a vigasz fényes angyalának!

S hol egykor Isten nagyságát tanítád,

E szent falak tudnának-é feledni?

Nagy, mély folyam a tanítványi hála

Muló napok be tudnák-é temetni?

Nem Mesterünk! az évek elmehetnek,

Idő nem árt a hű emlékezetnek!

Hatalmas Ur! Atyáink Istene!

Ki állatád Őt fénylő oszlopunkul

Minket te népedet ő b e n n e áldj meg,

Óvó karoddal légy velünk: vele.

Hogy legyen Ő továbbra is nekünk

Tanítónk, pátriárchánk, Mózesünk!

Szabolcska Mihály,

4. th.

Révész Bálint.

„A kitünő tehetségek, melyek Révész Bálintot, mint szónokot s egyházi írókat a magyar protestánsok első rangu jelesei közé emelik, a fáradhatlan munkásság, melynek lelkesíti, tanári pályáján s az egyház kormányzatában annyi tanujeleit adta, a szilárd, hazafias és valódi protestáns jellem, mely a legnehezebb időkben sem hazudtolta magát, mindez eléggé kimagyarázza a népszerűséget, melylyel a tiszántuli hely. hitv. egyházkerület új superintendense már évek hosszú sora óta bir nemcsak Debreczenben és egyházkerületében, de az egész magyar protestáns egyházban, sőt hitfelekezeti különbség nélkül országszerte; s mely őt a kerülethez tartozó egyházak szavazatainak, közel $\frac{5}{6}$ részével (471-gyel 577 közül) emelte a superintendensi székbe, a reform. egyházkerületek legnépesebbikében, mely hatodfélszáz egyházgyülekezetben, közel 300 ezer lelket számlál.“ Egyik nevezetes protestáns írónk, superintendenssé választása alkalmával, így mutatta be Révész Bálintot a „Vasárnapi Ujság“ olvasó közönségének.

Mindezeket ma, püspöki hivatalának 15-ik évében, egy betű kihagyása nélkül nemcsak ismételhetjük; hanem a leg-részreahajlatlanabb s elfogulatlanabb bírálat mellett is, a legőszintébb tisztelet és elismerés nyilatkozataival szaporíthatjuk.

Közszeretetünk és tiszteletünk ezen méltó tárgya, a mi lelki vezérünk, atyánk, főpásztorunk, a mult 1885. év december 30-án töltötte be lelkipásztorlásának 30-ik évét s e folyó év január 16-án tölti be 70-ik életévét.

Nem tartom itt helyén levőnek, hosszú, szép és közhasznu multjának egyes tényeit — melyek különben is kitörölhetlen betűkkel vannak az élő nemzedék szívébe írva — vonásonként feltüntetni; nem említem, hogy a ki még azokat is meghódította lángszellemével, kik soha nem látták, mennyivel nagyobb azokban iránta a ragaszkodás, szeretet és csodálattal párosult tisztelet, kik környezetében, ha csak rövid ideig is, mint én, élvén, szeretetteljes szívének boldogító melegségét érezték, kik búval vagy gonddal telt fejüket, miként János a Megváltónak végvacsora alkalmával, nemes keblén megpihentették.

Én részemről, szerény tartózkodással ugyan, de szívem sugallatát el nem némithatva, elnémitani nem is akarva, üdvözlöm az ősz főpapot, kinek oldala mellett mint segédlelkész, életem legboldogabb szakát töltöttem.

Nagyságos és Főtiszteletű Püspök Ur! elismerésem bár súlylyal nem bir, kitüntetni vagy jutalmazni kicsiny vagyok, fogadja annak üdvözlését, ki mint lelki atyját, szeretni és tisztelni soha meg nem szünik!

Gulyás Lajos,

ref. lelkész s egyházmegyei tanácsbíró.

Könnyű gondolatok nehéz dolgok felett.

(Folytatás.)

A kik a phraseológiához értenek dithyrambokat zenegenek lángoló honszerelmükről. Elmondják, hogy a magyar ref. Sion „gyémánt a koronában; hajnal csillag az égen“ tetszetős kifejezések; lássuk közelebről mit érnek?

Két felekezet van községünkben, az egyik ev. ref., a másik katolikus, mindeniknek 2 aggastyán papja 78—82 esztendő mult örömei, keservei felett gondolkozván s mind-egyik mellett egy-egy ifju segédlelkész, a kik végezik a papi tisztelet. Gyakran találkoztunk egymással, — most már nem, mert ő messze van — szerettük egymást mint testvérek s a 2 felekezet hitvallása, liturgiája között levő eltérést mindig tisztelettel s a tárgyhoz illő pietással vitattuk meg. Ő eljött az én praedikatiomat meghallgatni, én elmentem az ő miséjét végig nézni. Én felfedeztem az ő szertartásaik gyengéit, ő nem hallgatta el a mi működésünk hiányait. A többek között azt mondja: „hogya mi nem tudunk az életre hatni, mert a kik praedikátióinkat — mint liturgiánk központját — hallgatják, azok kevés kivétellel úgy is jók; de a kik vallástalanok, közönyösek, azokkal mit sem gondolunk, sőt mikor a vallás vigaszára a hiveknek legnagyobb szükségök volna, éppen akkor hagyjuk el azokat. Igaza van. Temetésről jött, egy kis gyermeket kísért ki esőben, sárban az örök nyugalom helyére, kérde tőlem: kollegáék nem teszik ezt? Volt „lakonikus válaszom“: nem! Miért? mert nem szokás, aztán meg kényelmetlen is, átlövelt agyamon sok ev. ref. lelkésznek emez erős argumentuma.

A vallás vigaszát vitte meg egy ragályos betegségben szynlódó asszonynak, haza jöven kérde tőlem: „kollegáék nem teszik ezt?“ volt a felelet ismét: nem, miért? mert nem szokás, aztán meg veszedelmes is. Ref. paptól hallottam, hogy én már erről rég leszoktattam hiveimet. Ez is cura pastorális. Bibliái képekkel, vallásos iratokkal a hóna alatt ment az iskolába a gyermekeket a vallásos tudományból oktatni. Kérde tőlem: „kollegáék nem teszik ezt?“: nem, miért? mert nem szokás, aztán meg a tanító is elvégezheti. Az ifju művelt vallásos lélek és kedély volt, nem szólott semmit, de nekem ez a néma hallgatás nagyon sok volt s tudja Isten, úgy fájt ez az én lelkemnek, hogy mi nem teszünk semmit a Krisztusért, hogy mi nem cselekeszünk az evangélista munkáját, hogy mi a hitelenséggel szemben nem vesszük fel a hit harcát, hogy mi nem vagyunk lelkészek, hanem vagyunk hivatalnokok s talán szónokok, a kik a másébol 1—2 praedikátiót a nép előtt hetenkint felmondunk. Ennyi az egész, a mit teszünk s több semmi. Így elhomályosul a gyémánt a koronában s tartani lehet tőle, hogy a hajnalcsillag leáldozik az égről.

Az ilyen működéssel szemben könnyű a hitelenségnek a hit ellen harcolni, sőt kevés küzdelem árán eredményhez, diadalhoz jutni s el kell fogadnunk a vádat, hogy a keresztyénség leélte magát, elvesztette hiveit. Olyanok vagyunk, mint a vén asszonyok, a helyett, hogyha háza kigyul, felvinné a mellette levő vízzel telt edényt s a tüzet lelocsolná, fut, szalad, sír, tördeli kezét s az alatt az egész ház megég. Mi is sirunk, jajgatunk összejöveteleinkben, rőpiratokban, hírlapokban: „vallástalan a kor, üresek a templomok, maholnap elsüllyed az egyház hajója“; de azért a mentő eszköz felé nem nyújtjuk ki kezünket.

Ha ezt a nemzedéket elvesztettük, tegyük magunkéivá a jövő generációt, a melyet a mostan élő gyermek világ fog alkotni, menjünk az iskolába azzal a szeretettel, a melylyel a megváltó hívta magához a kicsinyeket. Ültessük a gyermekek lelkébe a hit rózsáját és a hittel együtt a békét, fegyelmet, erkölcsöt, reményt és boldogságot. Hiszen mint Irénaeus mondja: „Isten ez ajándéka az egyházra van bizva,

mintegy a teremtmény megelevenítése végett, hogy minden tagja életet nyerjen.“ Mondják sokan, hiszen ezt a tanító is megteheti. Határozottan mondom, hogy nem! Nem azért — mint némelyek mondják — hogy nem végzett magasabb theológiát a tanító, mert hiszen a vallás mély titkaival szemben a papi theologus is csak oly gyermek, mint a tanító s nekünk nem az a célunk, hogy tudós keresztyéneket neveljünk, hanem az, hogy hinni tanítsuk az embereket Istenben, mert ez az a mi a szenvedést megédesíti, a munkát megszenteli; az embert javítja, erősíti s egy jobb világ folytonos reményével táplálja, mely átragyog a jelen élet sötétségén is, — hanem azért nem taníthatja a tanító a vallást, mert nincs fizikai ideje; mert a lelkész a vallás erkölcsi élet őre s illő, sőt kötelessége, hogy ő legyen annak tanítója, apostola; mert a lelkésznek arra kell törekednie, hogy ismerje hiveit, azoknak lelkületét, gondolkodásmódját, erényeit és bűneit s erre nézve az iskolai tanítás egyik legsikeresebb eljuthatási út és mód. Ne féljünk az iskolától, lépünk csak be oda s nézzük meg a tanító küzdelmét, titáni munkáját közelebről. VI osztályt vezet, 80—90 gyermekkel szorong egy sötét, nedves, poros, minden órában összeomlással fenyegető tanteremnek csufolt helyiségben és ettől a tanítótól azt kívánják, hogy működésével a kor követelményeinek megfeleljen.

Foglalkozzék hetenként 25 órán keresztül a gyakorlati életre szigoruan tartozó ismeretterjesztéssel. Ha a tanfelügyelő ur megjelen az iskolában, különösen excelláljanak a gyermekek a természettudományi tárgyakból, mert most az a fő, miután kézzelfoghatólag be van bizonyítva, hogy az ember a majomtól származik, — a gyermeknek pedig csak ismerni kell talán kis testvéreit, a kedves genie majmocskákat. Nézetem szerint ezen lengő hypothesisen épült tan mellett az a legdöntőbb érv, hogy ma az emberek szeretnek mindent, a mit rosz utánózni, majmolni; a mi szép és jó, de nehéz attól ösztönszerűleg — már csak így kell e majom világban szólni — irtóznak, attól elszakadnak. Az ilyen tan adja aztán a kótát a következő nóta eldalolásához: „minden religió phanton, éljen az atheismus!“ „A társadalomnak a baromiség állapotán keresztül kell eljutni a valódi humanitáshoz, azért különösen ismertetni kell a barmokat“; feleljenek hát szépen a gyermekek az orángutángról, gorilláról, kutyáról, macskáról; véreséről, varjuról; békáról, pókokról; szunyogokról, poloskáról; ebszölőről, zsidócseresznyéről, Isten tudná miféle pöfetegről. El ne hanyagolja — és helyesen — a tanító a magyarnyelvtant, földrajzot, számtant, történelmet, rajzolás és testgyakorlatot sem; igyekezzék a kertészetet is megismertetni növendékeivel, azután ha ráér, taníthat valamit hetenkint 5 órán a vallástamból is. Igen, mert még ezen kívül kántor is s mint ilyen az istenitizsület alkalmával énekel, azután temet; sőt ha papja beteg, még predikál is.

Ez a munka testvérek között is felér Herkules egyik legnehezebb munkájával; főleg ha még hozzá vesszük azt is, hogy gyermekei kezébe csak úgy tudhat kenyeret adni a tanító, ha egy kicsit gazdálkodik is, legalább felügyel, hogy jó lelkű felese ne kétszer, csak egyszer felezzé meg buzáját, tengerijét.

Szabó József,
ev. ref. segédlelkész.

(Vége köv.)

Konventi képviselők választásának kérdéséhez.

(Vége.)

Volt legyen azonban az 53. §. f) pontjának kérdéses helye a zsinat akarata szerinti, avagy „egyszerűen a zsinati iroda szerkesztési változtatása“ L. ur állításaként: utóvégre is ott van az immár a szentesített törvények között és legalább 10 évig kell, hogy érvényben maradjon annyival inkább, mert az az állítólagos szerkesztési változtatás „végzetes“-nek végzetes lehet ugyan, de semmiesetre sem „végzetes hiba“, hanem végzetes erény, kiváló nagy szerencse azért, mivel ez egyezik meg egyházalkotmányunk szellemével. Lássuk ezt is!

A zsinat — presbyteri rendszer, melyszerint a magyarországi ref. egyház (2. §.) igazgatja és kormányozza magát, nem az egyes egyházközségek jogainak megszorítását, de sőt lehetőleg kibővítését és széles alapra fektetését kívánja, követeli.

Eddig lehettek az időközi, csakis egy-egy nevezetesebb egyházi mozzanatokot illetőleg tanácskozás s intézkedés végett egybejött, vagyis „ad hoc“ konventek tagjai az egyházkerületi gyűlések küldöttei; de miután a legközelebbi zsinat jónak látta a konventet sok és nagy horderejű jogokkal ruházni fel, sőt „a magyar ref. egyházat egyetemesen érdeklő ügyek elintézésére hivatott (állandó) testület“-t avatni fel: tagjai többé nem tekintethetvén pusztán csak az egyházkerületi gyűlések küldötteinek, hanem a 61. §. a) pontja értelmében „zsinat együtt nemléte esetén“ minden egyetemes egyházi ügyben a magyarországi ref. egyház képviselőinek: mint ilyeneknek multhatatlanul az egyházközségek presbyteriumai által kell választatniok.

Föltéve azonban, de meg nem engedve, hogy az egyházi törvényekkel ellenkeznek a konventi tagoknak a presbyteriumok által történő választása: az esetben is arra kellene törekednünk, hogy e kiválóan fontos jog megadásuk azoknak.

Ime, az egyházkerületi tanácsbírák és jegyzők — hogy többeket ne említsek — a presbyteriumok által választatnak: a hasonlíthatatlanul lényegesebb jogokkal s nagyobb szabású hatáskörrel felruházott konventi tagok pedig pusztán csak az egyházkerületi gyűlések küldöttei legyenek? ... Minő helytelen következtetés ez! és minő sérelmet szenvedne általa zsinat-presbyteri rendszeren nyugovó egyházalkotmányunk! Ez bizonyára! „a szunyognak megszürése“ és „a tevének elnyelése“ lenne. Szűkebb téren, kevésbé fontos ügyekben adatik jog az egyházközségeknek; de már szélesebb körben, életbevágóbb ügyekben megvonatik az tőlök, holott ennek épen ellenkezőleg kell történnie.

Az, hogy a gyülekezetek nem képesek úgy megítélni: kik méltók a konventi tagságra? mint az egyházkerületi közgyűlések, légből kapott állítás, melynek nincsen szilárd alapja. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a gyülekezeteknek nagyon is jó érzékek van. Mutatják azon választások, melyek jogkörükben esnek.

Látszólagosan csak egyetlen egy érvt lehetne fölhozni a konventi tagoknak a presbyteriumok által történő választása ellen, azt tudniillik, hogy ez sok időt igénylő és így nehézkes lenne. De ez érvt is, mint mondám, csak látszólagosan. Ugyanis:

A 64-ik §. így szól: „Az egyetemes konvent üléseiben érvényes határozatok hozatala vagy intézkedések elrendelése végett legalább 20 tagnak jelenléte kívántatik.“ Miután az egyházkerületek püspökei és főgondnokai, együtt 10-en hivatalból tagjai a konventnek: nem sokat mondok, ha azt mondom, hogy tiz közül egy esetben történhetnék az meg, hogy már az első szavazás megtörténte után, ha csakugyan szükségeltetnék, össze nem jöhetne a konvent oly számban, mely az érvényes határozatok hozatalára megkívántatik. S aztán meg, valjon nem lehetne-e, a konventi tagok hivatali idejének lejárta előtt jóval elrendelni a szavazásokat? Avagy nem lehetne e, a központokon e végből szavazatbontó bizottságokat állítani fel? ... mely esetekben aztán a presbyteriumok által való választás egyáltalában nem válnék nehezessé.

Nem jogszorítás tehát, de sőt lehetőleg jogbővítés! Ez az, mit egyházalkotmányunk szelleme kíván, követel. Nem mumiákra, nem is szolgálalkü helóták vagy mamelukokra, egyházi érzék tekintetében nem megbénult, szélhűdött tagokra, kikkel a hatalom önkényűleg bánhatik el, hanem élő, ép, erős, önértékes, függetlenségökre sokat adó s tevékeny tagokra van szüksége magyarországi ref. egyházunknak, kik akarnak is, tudnak is a hol és a mikor szükségeltetik „hatni, alkotni, gyarapítani“ az egyház és vallás jól felfogott érdekében.

Ámde, ha részint nagyuri, leereszkedő czirógatások, részint hatalmi önkénykedések folytán a jogcsorbitás sík lejtőjén így haladunk továbbra is, mint elkezdődött az egyházkerületi elnökségeinknek, az egyházak sőt egyházmegyék megkérdezése nélkül konventileg elfogadott főrendiházi tagsági s gymnasiumainknak államsegélyeztetése ügyében és a mint folytattatnék a konventi tagoknak az egyházkerületi közgyűlések által leendő választásával: felő, miszerint ma-holnap oda jutunk, hogy meglehet a czifra pólya, de maga, az életre való, virgoncz gyermek nem lesz meg benne; adathatik „tál lencse“ a pillanatnyi éhség elűzésére, de ezért cserébe „az első szülöttségi jogot“ kell feláldozni; lehetnek ideig-óráig „husos fazekak“, de ott lesznek a „sarczoltató tisztartók“ is; a magyarországi, dicsó multtal bíró kálvini egyház „névben él csak, többé nem lesz jelen.“ A jogérzet elnyomásával elnyomatik a kötelességérzet is. Ennek pedig egyetemes ref. egyházunk adja meg az árát. Azért hát: Videant consules ...!!

Csaholcz.

Kiss Lajos.

Egyháztörténelmi töredék.

A Bécsbe fölhívott és megjelent bizalmi férfiak tanácskozásai
1855. máj. 17. — jun. 20-ig.

III.

Az átadott törvényjavaslatnak czime következő volt: Entwurf zu einem Gesetze über die Vertretung und Verwaltung der Kirchen-Angelegenheiten der Evangelischen beider Bekenntnisse im Königreiche Ungarn, in der Serbischen Woiwodschaft und dem Temescher Banate und in den Königreichen, Kroatien und Slavonien, zur Begutachtung vorgelegt den auf den 17. Mai. 1855. nach Wien einberufenen evange-

lischen Vertrauensmännern. — Könyomatolva, ívrét 71 lapra terjed. 136 §-ból áll, a következő beosztással:

Általános határozmányok	1—10. §.
Első rész: A gyülekezetek, presbyteriumok és nagyobb gyülekezeti képviselésekről	11—49. §.
Második rész: Az egyházmegyékről és azok képviseléseiről	50—67. §.
Harmadik rész: Az egyházkerületekről és azok képviseléseiről	68—87. §.
Negyedik rész: Az egyházmegyei consistoriumról	88—95. §.
Ötödik rész: Az egyházkerületi consistoriumról	96—104. §.
Hatodik rész: Cs. kir. főconsistoriumról	105—113. §.
Hetedik rész: A lelkész választásáról, jogairól és kötelességeiről	114—128. §.
Nyolczadik rész: Az esperes választásáról, jogairól és kötelességeiről	120—132. §.
Kilencedik rész: A superintendens választásáról és kötelességeiről	133—136. §.*

*) Szoboszlai Papp István superintendens naplója szerint még az nap, máj. 17-én délután Török Pál, Ferenczi, Pálffy József fölkeresték őt s kijelentették, hogy óhajtanának vele értekezni, hogy azután egy értelembe szólhatnának. Szoboszlai kedvesen vette az indítványt s kijelentette, hogy azt örömmel megteendi. (S ezután mondhatni mindennap előre együtt tanácskoztak és a főtárgyakban megállapodtak, hogy egyezőtleg nyilatkozzanak.)

Május 18-áról azt jegyzi föl naplójában, „megolvasása után a törvényjavaslatnak a megelőző estén, az éjszakát nyugtalanul töltöttem. Ez nap délig gondolkodtam, tanakodtam. Délután elmentem Török Pál urhoz; ott találtam Pálffy, Toperczer, Ferenczi urakat is; előadván nézeteimet a törvényjavaslat iránt, a fő elveket tekintve s a redactiót illetőleg is, ugyszintén ez utóbbinak módosítására nézve nagy örömmel fogadták ezeket.“

Május 19-én gondolkodtam, készülgettem.

Május 20. Délelőtt Zimmermann ur volt nálam s kiereszkedve beszélgetett. Délután értekezés ugyancsak nálam Toperczer, Török, Ferenczi, Szeremley, Pálffy urak jelenlétében. Főtárgyak voltak oberconsistorium, zsinat, general conventek, kettős elnökség.

Az oberconsistorium iránt, midőn én több tekintetben aggodalmimat nyilvánítanám, a jelenlevők azt jónak, kedvezőnek, örömmel fogadandónak nyilvánították. Igenis, mondám, ha így lesz, mint én kívánom, t. i. hogy ez legyen a legfelsőbb felügyelet organuma, közvetlenül érintkező az evangelicusokkal; a helyett, mi az 1790—1-ki XXVI-ik törvényben most így áll: „Via legatum regni dicasteriorum exercendae potestate.“ Ily minőségben én is örömmel fogadom; mert:

a) Hitrokonainkból álland és így e részben teljesül az, hogy „evangelici in iis quae ad religionem pertinent unice a suae confessionis superioribus dependeant.“

b) Mert az advocatia is teendői közé tartozik: „die Rechte der Kirche zu wahren.“

c) Mert a zsinatnak köteles lesz információt adni s jegyzőkönyveit bemutatni.

Ily minőségben joga lesz minden dolgainkról tudomást szereozni magának, superintendentiák jegyzőkönyveit fejtérjeszteni stb., de törvényt adni, a törvénytől eltérő rendeleteket bocsátani ki nem leszen joga.

A mennyiben pedig ugyancsak a törvényprojectum szerint ezen oberconsistorium legfelsőbb egyházi bíróság gyanánt fogna előállni: miután eddig is ő felsége gyakorolta ezt, nem lehet ellene kifogást tenni.

(Ez utóbbi pontra nézve, minthogy még ekkor nem volt nálam kellőleg kifözve az oberconsistoriumnak ezen hivatása, így nyilatkoztam először; de utóbb, midőn az oberconsistorium ex professó tárgyalatott, már nem ösmertem el, hogy bíróságot gyakorolhasson, hanem más levén az apelláta, más a recursus, ez utóbbi ismertem el teendői közé sorozhatónak.)

Május 21-én volt az első összejövetel a miniszterialis gyűlésteremben Zimmermann elnöksége alatt. Jobbról az ágostai hitvallásuk öten, balról pedig a helvét hitvallásu bizalmi férfiak négyen ültek.

Zimmermann mint elnök kijelentette, mikép nekie kellett-vén jelentést tennie a tanácskozásokról a miniszter urnak: emlékező tehetségének könnyebbitése végett betű rendszerint kívánja a nyilatkozatokat tétetni; továbbá indítványozta, hogy most mindjárt az Allgemeine Bestimmung en czim alatti 10. §-ok vétessenek tanácskozás alá.

Erre professor Kuzmány ur azt indítványozta, hogy előbb némely általános elveket kellene tárgyalni. Midőn e felett több oldalról nyilatkozatok történtek volna (német nyelven) Szoboszlai felszólalt magy ar ul ily formán:

„Miniszter ur ő excellentiájának magas kibocsátványából megértettük: mikép legkegyelmesebb urunk Ő Felsége — kit az Isten hoszszu bódog étellel, dicső, hatalmas, áldást hozó uralkodással áldjon meg — (felállott az egész társaság) úgy rendelte, hogy az 1791-ben fölterjesztett zsinati aktákra vonatkozólag, egy világos és teljesen formulázott törvényjavaslat adasék az evangelicusok elé. E legkegyelmesebb rendelet folytán, hogy magát „über die thatsächlichen Zustände und Kirchlichen Bedürfnisse“ informáltassa, miniszter ő excellentiája mi velünk — az én csekélységgemmel is — méltóztatott parancsolni és nekünk szóval azt adni utasításul, hogy tartózkodatlan nyíltsággal, teljes szabadsággal nyilatkozzunk; hitrokonaink előttünk esmeretes nézeteit s kívánatait is őszintén előterjesztvén. Nemcsak feljogosítva vagyunk tehát, de köteleztetünk is, lelkiösmeretes nyíltsággal szólni itt. És mi bizonyosan ezt fogjuk követni ő excellentiája irányában, kit az Isten áldjon meg hoszszu étellel, hoszszas, üdvös működéssel. Nagyságodat (Zimmermann urhoz) bizta meg ő excellentiája azzal, hogy tanácskozásainkat vezesse, nyilatkozatainkat vegye ki. Kettős örömet érezünk mi ebből; mert szívvel-lelékkel igaz protestáns hitrokonunkat ösmertjük és tiszteljük mi nagyságodban s tudjuk, hogy ekkor is már sok hála kötelezett mindnyájunkat, szent ügyeink körüli hasznos működése által. Isten áldja meg. Éljen.“

Mi a fenforgó kérdést illeti: én úgy látom, hogy a nagyságod indítványa professor Kuzmány ur kívánatával összeegyeztethető; mert ha mi a 10. első §-okat tárgyaljuk, forduland elő azok során általános elv is — egy vagy több, a midőn annak s az ilyeneknek tárgyalása, czélszerűleg történhetik. Ezen véleményem mellett bátor vagyok még azon óhajtasomat hozni elő: hogy szent ügyeink nagy érdeke forogván itt fen, és nekünk, lelkiösmeretes őszinteséggel kelletvén nyilatkoznunk: hogy ezt kellőleg tehessük, szóljon mindenki azon nyelven, mely leginkább hatalmában van, németül, magyarul, latinul, sat.“

Ez közhelyesséssel fogadtatván, megkezdett a 10. első §-ok feletti nyilatkozat, Alphabet szerint alulról kezdve. Így először is Török Pál. Hálával ő felsége iránt, örömmel és jó reménnyel üdvözli s fogadja az előterjesztett Entwurfot. Hálára érzi magát kötelezettnek az 1851-ki decz. 31-én kelt legfelsőbb pátens által, melyben minden bevett hitfelekezet jogai, ezeknek önállása fentartandóknak nyilvánítottak. Hálára azért, hogy most az iniciativa megtétetik. Biztosítva érzi magát jövődre, s ekkor át menvén a 10. első §-ra, azoknak egymásutánjára tesz alapos észreveteleket.

Az oberconsistoriumot örömmel fogadja, mert kifejezve látja ebben hogy „evangelici in iis quae ad religionem perti-

„nont, unice a suae religionis superioribus dependeant.“ De minthogy a consistorium név hitrokonaink között gyűlöletessé lett, e szó helyett óhajtaná ezt: „K. K. evangelische oberste Kirchenbehörde.“

Óhajtja, hogy legyen a corpus evangelicorum-ot repraesentáló, a Synodust helyettesítő, évenként összejövendő General Convent, csakhogy más név alatt, mert ez gyűlöletes. Vagy pedig zsinat tartassék minden évben, s itt elsorolta az évenkénti összejövetelt ajánló indokokat.

Az egyházkerületek új felosztását illetőleg oda nyilatkozott,* hogy nem forog itt fen elv, nem sértetik ez által vallási elv, hanem autonomicus jogról lehet itt kérdés. A négy superintendentia felosztása nem az egyház rendelkezéséből történt, a Karolina resolúció előtt több és sokféle superintendentia létezett. A r. cath. egyházban is az egri püspökség többféle szakasztása, a kormány rendelet alapján történt. Egyébiránt miután felül egy századon vannak így az egyházkerületek 1733-tól fogva, az összeforradt viszonyok nehézségeket formálnak a tervezett felosztás kivitelénél.

Nem barátja a superintendentensek állandó lakhelyének sem; nekik papoknak kell lenniök, és így ecclesiához köttetniök; minden egyházat pedig megillet a hívás szabadsága.

Toperczer administrator, Török Pál nézetét fogadta el, némely kifejezések kivételével. Az új felosztást helytartóságok szerint, még a tractusok tekintetében is kivihetetlennek tartja.

Szoboszlai Pap István így nyilatkozott:

„Mielőtt magokról a §-okról szólnék: előbocsátandónak vélem, nézeteimet az egész törvényjavaslat minőségéről. Nem úgy, mintha a mondandókat a törvényjavaslatba iktathatónak s iktatandóknak tartanám. Nem; hanem majd — mikor ez ki fog küldetni a superintendentiákhoz, akkor a kísérő bocsátványban óhajtom e nézetet kifejeztetni, hitrokonaim megnyugtatása végett.

Ott áll a XXVI-ik t. cikkben 1790—91. „Reservat sibi sacr. majestas eum Stabilire ordinem qui — maxime congruus reputabitur.“

Zsinat tartatott e végre. Annak actái, legfelsőbb megerősítés végett fölterjesztve lőnek. A megerősítés, az akkor uralkodott felségtől, felséges utódjától is, meg nem adatott. Nem, a tudva lévő közbejött körülmények miá; de egyik indoka ennek abban is kereshető tagadhatlanul, hogy több oldalról ellenmondások terjesztettek fel. Több mint 60 év folyt le azóta. Ez alatt a Jus Eccl. evang. nagymértékben fejlődött; új eszmék és nézetek támadtak. Mindezeknél fogva, mindenkinek be kell látni azt, hogy most a budai zsinat cánonaira, legfelsőbb megerősítés czélszerűleg nem adathatik. Most legkegyelmesebb urunk ő felsége, a helyett, hogy ama cánonokat tenné alapul s legfelsőbb Resolúciója tárgyául, egy törvényjavaslatot parancsolt készíttetni; de amely, bár nem említi egyenesen a budai cánonokat, még is úgy tekintendő mint az akkori zsinat fölterjesztésére általánosságban — a XXVI-ik t. cz. 4-ik §-a nyomán adatott legfelsőbb válasz. Ez igen üdvös és óhajtom, hogy így legyen ez tekintve; ne hogy úgy láttassék, mintha egyházi törvényeket számunkra, mellőzésével egyházi törvényhozásunknak,

*) Az esperesek és kerületek felosztására nézve a javaslat ezt tartalmazta: Die Gebiete der Seniorate und Superintendentenzen sind nach den dermaligen politischen Verwaltungsbezirken neu einzutheilen.

az állam főhatalom akarna adni, s bennünket a hatalom szóval rendezni. Így lehetnek csak, s így lesznek megnyugtatta hitrokonaink; annyival is inkább, mivel a törvényjavaslat előnkbe fog terjesztetni (így olybá vehető, mintha akkor a zsinatnak adatott volna ki.)

Ennek előterjesztése után átmegyek a §-okra.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Könyvismertetés.

„A keresztyén egyház történelme.“ Az ev. ref. elemi iskola VI. osztálya számára. A tiszántuli ev. ref. egyházkerület A. és B. tanterve szerint. Pályadíjat nyert mű. Irta Gergely Károly krassói ev. ref. lelkész és oklev. tanár. A tiszántuli ev. ref. egyházkerület tulajdona. Ára kötve 24 kr. Kapható Debreczenben ifj. Csáthy Károly bizományosnál s általa minden könyvárusnál.

A 96 lapra terjedő kézikönyv a tiszántuli ev. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai között a VIII-ik szám alatt jelent meg. Mint pályadíjat nyert mű, szigorú szakbírálaton ment keresztül. Az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság, — az általa eddig elfogadott és kiadott művek értékéből is következtethetőleg, — bírálatában komoly lelkiismeretességgel és alapos szakértelemmel járt el: ez okból e sorok írója nem bírál, hanem csak ismertetni akarja a kézalatti művet, s legfeljebb pár megjegyzésre szorítkozik.

Az egész egyháztörténelmi tananyag hat szakaszban van előadva. Ezek tartalma következő: I. sz. A ker. egyház megalapítása, küzdelmei és fejlődése. II. sz. A keresztyén egyház megromlása. III. sz. A reformációt előkészítő események. IV. sz. A reformáció, vagy egyházjavítás története. V. sz. A magyar protestáns egyház története. VI. sz. A ker. egyház jelen állapota.

A tananyag felosztása teljesen megfelel az egyházkerület által kiadott tantervnek, de az egyes szakaszok némileg eltérnek attól, amennyiben szerző, — bizonyára azon dicséretes szándéktól vezéreltetve, hogy minél teljesebb képet nyújtson az egyházzal és annak történetéről. — több olyan kérdést beiktatott az egyes szakaszok keretébe, a melyről nincs szó a tanterv szövegében. Ilyen például az I-ső szakaszban a 6-ik számú cikk, mely az őskeresztyén isteni tiszteletéről, és a 7-ik, mely az első keresztyének erkölcsi életéről szól. Ilyen a III-ik szakaszban a 24-ik, — az V-ikben a 41, 45, 50, 53-ik cikk. Mindezek határozottan előnyére szolgálnak a kis művecske történelmi részének. Ennek egybeállításánál szerző folyvást szemé előtt tartotta, hogy mimódon lehet azon növendékekhez szólani, kiknek számára készült e könyvecske. Kifejezései szabatosak, előadási hangja meleg, sőt sokhelyen lendületes, nyelvezete magyaros. E tulajdonokkal szemben mit sem ártanak a műbecsének és értékének ama kisebb rendű fogyatkozások, melyek itt-ott találhatók. Ilyenek például nézetem szerint a következők:

1. Az I-ső szakasz I. sz. cikkében (2. lap) az egyház meghatározása némileg fogyatékos. A szövegnek idevonatkozó része következő: „... egyháznak nevezzük általában

*

azon emberek társaságát, kik a Krisztusban, mint megváltóban hisznek és nemesebb erkölcsi élet folytatására törekveszen-k.“ Ezen meghatározásnál teljesebb a Kovács Lajosé (Lásd: a tiszántuli ev. ref. egyházkerület népiskolai könyvkiadványai II. Keresztyén vallásban, az elemi iskola V. és VI. osztálya számára III. rész 66. lap.) mely következő „Az egyház Isten országa e földön . . . oly vallásos társaság, melynek egyedüli feje a Jézus Krisztus, tagjai pedig mindazok, kik a Jézus Krisztusban hisznek s Isten akarata, vagyis a keresztyén élet törvényei szerint élni igyekeznek.“ Felfogásom szerint nem lényegtelen, hogy a népiskolai tanuló az V-ik osztályban elsajátított alapfogalmakat nem szüktítve, hanem legalább is a maguk teljességében ismétlje.

2. Az I ső szakasz 4-ik cikkében (6-ik lap) az előljárók alkalmazásáról szólva, a történeti hűség szempontjából jó lett volna megjegyezni, hogy „néhol az egyházalapítók biztak meg egyeseket a kormányzással, a gyülekezet beleegyezésével.“ Az ezt követő 5-ik cikk elején pedig kissé korai a presbyteri és egyházközségi gyűlésekről beszélni, hanem az egyházi gyűlések eredetének leírásánál ilyenformán lehetne a szöveget módosítani: „Az egyházi gyűlések eredete az apostoli őskorból való. Az egyes egyházközségek ügyeit a presbyterek intézték, — a presbytereket többnyire az egyházközségek tagjai választották. Ily czélből ugy a presbyterek, mint az egyházközség tagjainak időnkint össze kelle gyűlni. Ez vőlt alapja az egyházközségekben tartatni szokott presbyteri és egyházközségi gyűléseknek.“

3. A II-ik szakasz 15-ik cikkében (25. lap) ez a kifejezés: „sőt mikor a francia király belügyeibe is bele szólt,“ vagy így változtatandó: „a francia király ügyeibe,“ vagy így: „franciaország belügyeibe.“

4. A II-ik szakasz 18-ik cikkében a ker. egyházba becsuszott visszaélések közt nincs szó a latin nyelvnek az egyház nyelvénél való tételéről, továbbá a bójtról.

A VI-ik szakaszra vonatkozólag már több kifogás támasztható. Mindenek előtt feltűnő, hogy az nagyon is rövidre van szabva. Jól tudom, hogy elemi iskolai kézikönyv nem lehet nagy terjedelmű, de más részről erősen megvagyok győződve, hogy az egyes felekezetekről, különösen egyházunk szervezetéről és törvényeiről kissé több ismertetet kell nyújtani az iskolának azon leendő egyháztagok részére, kik rendszeres vallástani oktatásban többé nem fognak részesülni. Ha ez máskint nem volna eszközölhető, még azt is lehetőnek tartanám, hogy a megelőző öt szakasznak egyik-másik cikke megrövidíttessék. Rövidíthetőnek vélem például a 16-ik cikket (26. lap), mely a remetei és szerzetes életről szól, továbbá a 21,—22, és 23-ik cikkeket, melyek a reformációt előkészítő eseményeket ismertetik.

A hazai fő felekezetek ismertetésénél azt a sorrendet vélném megtartandónak, melyet az egyházkerület által elfogadott tanterv állapít meg. (reformátusok, evangélikusok, unitáriusok, róm. katolikusok, kétféle görögök). Ismerje meg a tanuló elsőben is a maga egyházát, hasonlítsa össze annak tanrendszerét és szervezetét a bibliával és az őskeresztyénséggel, ugy aztán a többi felekezetekkel, ez okból a jelentékenyebb váltanok rövideden kifejtendők, a mint ezt a tanterv különben is előírja. Ily czélből az 55-ik cikk (86. lap), a második kiadásra — nézetem szerint, — átdol-

gozandó lenne, mikor aztán az abban levő egy pár téves állítás is kiigazíttatnék. Így például ott, hol a római katolikusokról az mondatik, hogy „Egyházi ügyeik kormányzásába a világiaknak semmi befolyásuk,“ — megjegyzendő, miszerint az erdélyi katolikusoknál ez némileg másképp van. Továbbá a lutheránus testvérfelekezetenél nem az összes öt, hanem csak a magyarországi négy kerület felett áll egy egyetemes felügyelő.

A magyarországi reformált egyház szervezetéről szóló 56-ik cikk (90. lap) vár leggyökeresebb átdolgozásra. Ebben — nézetem szerint — szólni kell az egyháztagok, presbyterek és gondnokok kötelességeiről, rövidebben az egyházi törvénykezés szervezetéről, valamint az egyházi közalapról is.

A presbyteriumról szólva föl kell említeni, hogy annak a tanító, vagy a tanítói testület választottai is tagjai. Az egyházkerület nem több egyházközségnek, mint a hogy a 91-ik lapon áll, hanem több egyházmegyének az egyesülete.

Mindent összevéve a tárgyalt mű, mai alakjában is sikerrel használható, csekély fogyatkozásainak kiigazítása után pedig diszére válik a magyar tankönyvirodalomnak.

Ecsedy.

Előfizetési felhívás

a

„DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP“

6-ik évi folyamára.

Az előfizetési díj egész évre 5 frt, fél évre 2 frt 50 kr. Az előfizetési díjjakat Elek Lajos főiskolai tanárhoz, Fűvészkert-utca 1080. sz. a. kérjük küldetni.

A jövő évi folyamban az a d a l é k o k közlését egyházunk újabb történetéből vesszük; egyháztörténelmünknek egy eddig még kevésbé ismert és teljesen föl nem derített lapját igyekszünk a kezünk alatt levő adatokból némileg megvilágítani, hogy t. i. az 1855. évben Bécsbe felhívott bizalmi férfiak mit tettek, miként teljesítették egyházuk iránti kötelességeiket.

Ajánljuk lapunkat a protestáns olvasó közönség becses figyelmébe; a pártfogolás mérvétől függ, hogy lapunk mily terjedelemben ölelheti föl teendőit és működhetik kisebb vagy nagyobb sikerrel.

Bóldog új évet! Isten áldó kegyelme nyugodjék egyházunkon.

Debreczen, 1886. jan. 2.

Tóth Sámuel,
felelős szerkesztő.

Csiky Lajos, Géresi Kálmán,
szerkesztőtársak.

Különfélék.

A debreczeni főiskolánál betöltendő háznagyi hivatal pályázati hirdetését lapunk múlt heti számában közzeltük. Elnézés folytán kimaradt abból egy lényeges pont, t. i. hogy a megválasztandó háznagynak 100 forint kaucziót kell letennie.

A berlini egyetem beírott hallgatóinak száma az 1885^{5/6} téli semesterben 5343. Ez óriási szám a következőleg oszlik meg:

	I. Theologiai	II. Jog.	III. Orvost.	IV. Bölcsészet	Összesen
Poroszország	611	996	1057	1551	4215
Németország többi része	70	212	130	222	634
Ausztria	1	5	6	22	34
Magyarország	8	8	7	31	54
Anglia	5	1	1	12	19
Belgium	—	—	1	2	3
Dánia	—	—	—	2	2
Franciaország	—	1	—	5	6
Görögország	—	5	1	4	10
Hollandia	1	—	1	6	8
Luxemburg	—	1	1	1	3
Olaszország	1	4	3	1	9
Oláhország	—	7	5	5	17
Oroszország	—	2	33	54	89
Portugallia	—	—	1	—	1
Schweic	21	31	10	25	87
Svéd-Norvégország	1	1	—	4	6
Spanyország	—	—	—	1	1
Törökország	—	3	4	1	8
Ázsia	—	2	5	3	10
Áfrika	—	—	2	1	3
Amerika	7	6	37	73	121
Ausztrália	—	1	—	—	3
összesen:	726	1286	1305	2026	5343

A theológián van 8 rendes, 1 tiszteletbeli rendes, 5 rendkívüli tanár és 4 privátocens, összesen tehát 18 előadó. A jelen évi rector magnificus Kleinert theologiai tanár. A Magyarországra vonatkozó adatokra meg kell jegyezniem 1) hogy az 54 hallgatónak mintegy fele izraelita; 2) hogy a kimutatott 8 theologus közül jelenleg csupán 6 az egyetem hallgatója; mert 2 olyan is szerepel a kimutatásban, kik már tavaly eltávoztak ugyan, de nem exmatriculáltatták magukat. A hat theologus közül 2 Debreczenből, 1 Pozsonyból 3 pedig erdélyi szász atyánkfiai közül való. Szükségtelen mondanom, hogy ez utóbbiak annyira távol tartják magukat tőlünk, hogy még sohasem volt szerencsénk őket láthatni; de ez nem is csuda, hiszen a hivatalos jegyzékben is nem „Ungarn“ hanem „Siebenbürgen“ szerepel hazájukul. Különbben talán nekik köszönhetjük azt is, hogy immáron mi magyarok is külön „Ungarn“ rovatot kapunk. Hiszen ha már Siebenbürgen létezik a berlini egyetemen, Ungarn-t csak nem lehet agyonhallgatni?! Az immatrikulált hallgatókon kívül még a többi berlini magasabb tanintézetek növendékei is, összesen 1499-en, jogosítva vannak az egyetemi előadások hallgatására. Ugy hogy tehát a hallgatásra jogosultak összes száma 6842. Oly szám, mely

tudtommal a világ egyetlen egyetemén sem található; de még a berlini egyetem történetében sem jött elő. R. K.

Lelkészjelölés. A v.-atyai ev. ref. egyház lelkészi állomására a jelölés e hó 6-án Beregszászban megejtetvén: a 11 rendes és 6 segédlelkész pályázó közül 3 rendes és 2 segédlelkész lett kijelölve, u. m.: Lánczy József márokpapi, Vajas Sándor tákosi, Melegh Albert közseg-remetei régen szolgáló rendes lelkészek, Szarka Tamás vámos-atyai s Balogh Sándor bótrágyi segédlelkészek. Bereg megye jelölő bizottsága e lelkészválasztási rendszer életbelépte óta több ízben vett fel az idegen pályázók közül, a b.-ujfalui jelölésnél Szatmár megyéből, a t.-vidi egyháznál a n.-szalontai egyházmegyéből, most ez alkalommal is 15 sokérdemű helybeli lelkésztárs mellőzésével — a nagybányai egyházmegyéből jelentkező k.-remetei lelkész atyáfit jelölte s így önzéssel nem vádolható.

Az egyetemes presbyterianismus új közlönye. „Quarterly Register of the Alliance of Reformed Churches holdig the Presbyterian System,“ vagy magyarra fordítva: „A presbyteri rendszert követő református egyházak szövetségének közlönye“ czim alatt Edingburghban egy kis lap indult meg, mely a két év előtt megszűnt „Catholic Presbyterian“ havi folyóiratot akarja ideiglenesen pótolni. Egyik szerkesztője Dr. Bleikie, egyházunknak e mélyen érdeklődő barátja. Első száma több érdekes közleményt tartalmaz, melyek közül legközvetlenebbül Balogh Ferencz hittanár levele érdekel bennünket. Előadja ő ebben azon lépéseket, melyeket a tiszántúli egyházkerület kezdeményezésére a konvent az egyetemes presbyteri szövetséggel való összeköttetésbe lépés irányában tett s hogy püspökeink és főgondnokaink a felsőház tagjaivá lettek. Köszönettel tartozunk B. F. urnak, hogy egyházunk viszonyairól tudósítja legtávolabb lakó testvéreinket is. Érdekes azon adat is, hogy Lengyelországban mindössze 9 református gyülekezet van, melyből 4 leányegyház, hogy a körülbelől 6000 lelket 4 lelkész szolgálja ki s hogy két hittanhallgató készül elő külföldön a kis egyház szolgálatára. Ajánljuk e közlőnyt az egyetemes presbyterianismus ügyei iránt érdeklődő, angolul olvasó lelkészeink és világi férfaink szives figyelmébe. Ára egy évre 1 shilling, körülbelől 65 kr. s megrendelhető „Revd. Dr. W. G. Bleikie, 9. Palmerston Road, Edingburgh, Scotland“ czimzéssel.

Gyászhir. A gyomai ev. ref. egyház, valamint a boldogultnak gyászoló kedvesei, mélyen megsomorodott szívvel jelentik, 41 éven keresztül működött idős lelképásztora, illetőleg a felejtetlen jó férjnek, apának, ipának, nagyapának és testvérnek Bencze István lelkésznek folyó 1886. január hó 9-én esti 1/2 10 órakor, rövid szenvedés után, életének 63-ik évében történt gyászos elhunytát. A megboldogultnak földi maradványai, az ev. ref. egyház szertartása szerint, f. hó 12-én d. u. 2 órakor kísértettek ki az örök nyugalom helyére. Béke lengjen porain! Áldás emlékezetén!

Kimutatás a kecskeméti h. h. reform. egyházzól az 1886-ik ujév napján. 1. Születtek: az 1855-ik évben fi-nemen levő 281, nő-nemen levő 271. Az előbbi években más felekezettől lelkészek által elkereszteltékből visszairatott 32. Összesen 573. 2. Meghaltak: fi-nemen levő 215, nő-nemen levő 202. Összesen 417. 3. Házassági életre lépett s egyházunkban

esküdött 122 pár. Más egyházban esküdött vegyes házaspár 19. Összesen 141. 4. Confirmáltattak 171-en. Áttért tőlünk más egyházba 10. Jött hozzánk 11 személy. Az egyház növekedése e szerint 167. Lelkek száma az idei növekedéssel együtt 13,518. Az uri szent vacsorával éltek Kecskeméten s leány-egyházaiban 13,816-an. Kegyes adományokat tettek: Kovács Lászlóné Szücs Judith asszony az egyháznak 50 frtot, Schweiger József az iskolai tápintézetre 50 frtot, Héjjas József egyháztanácsos a Confirmándusoknak újtestamentommal s más vallásos könyvekkel ajándékképpen ellátására 500 frtot, id. Héjjas István ugyan e célra 100 frtot. Az 1885-ik évben megkezdett pusztán lévő ref. gyermekek vallásoktatására egyesek a lelkészi hivatalnál adakoztak 168 frtot, melyben van a lelkes Dancsy Imre által Debreczenből küldött 17 frt 10 krajczár is. Persely-pénzből, mely ugyancsak a vallástánítás céljára fordított, 1885-ben gyűlt 124 frt 67 krajczár. A templomba nem jöhettek, s pusztákon lakóknak, a Karácsoni predikációt 1700 példányban ajándékképen kinyomatta Héjjas József egyháztanácsos.

Historia hungarorum ecclesiastica, inde ab exordio novi testamenti ad nostra usque tempora ex monumentis partim editis, partim vero ineditis, fide dignis, collecta studio et labore Petri Bod de Felső-Csernáton, V. D. Ministri M. Igeniensis et Synodi Generalis in Reformatorem in Transylvania Notario.

A fenti sorok egy a leideni állami egyetem könyvtárában őrzött kézirat címét képezik, melynek teljes kiadását alólírott megkísérteni szándékozik. Hogy a kézirat kiadása mily nagy becses és fontossággal bír a tudományok történetére általában s a protestantismus történetére nézve különösen: kitűnik a mű szerzőjét s munkáját illető alábbi közleményekből.

Bod Péter 1712-ben született Felső-Csernátonban Erdélyben. Miután a nagy-enyedi Bethlen főtanodában tanulmányait bevégezte, 1740-ben Leidenbe jött, hol 3 évet töltött s a J. van den Honerttől nyert bizonyítvány szavai szerint: „ritka tehetsége s feddhetlen jelleme által általános elismerést aratott.“ Hazájába visszatérve egyházi hivatalt vállalt el, legutóbb Magyar Igenben, a hol 1769-ben bekövetkezett haláláig ott is maradt.

Nyilvános működése azon időszakra esik, a mikor a protestantismus elnyomtatása Magyarországon már-már célját teljesen elérni látszott. A dicső nép szelleme régóta a jogtalan elnyomtatás s a tudományos fejlődés eszközeinek teljes elrablása feletti fájdalmait szenvedé. Kolonics érsek szavai: „faciam Hungariam mendicam, catholicam et denique servam“ oly jövőre engedének következtetni, mely, ha a véletlen közbe nem jön, már aligség alig volt elkerülhető; a mi egy Magyarországgal szomszédos s vele egy jogar alatt levő országban, Csehországban be is következett, hol a nemzet alkotmányos életével együtt, a protestantismus is gyökerestől kiirtatott, elannyira, hogy mai napig sem birt hallottaiból feltámadni s csupán egynehány tengődő protestáns hitközség által van képviselve.

Ily viszonyok között tűzte Bod Péter élte feladatául a

nemzeti tudományosságot és vallást a fenyegető veszedelemtől megmenteni. Ez irányban tett működését, gróf Mikó Imre, 1862-ben megjelent: „Bod Péter élete és munkái“ című monographiájában írta meg, melyben a legmélyebb tisztelet s elismerés hangján nyilatkozik azon férfiről ki „mint árva csaknem nyomorban növekedett fel, de már jókor fényessé tették szegénysége homályát feje és szive nemes tulajdonai;“ ki „a hazája nagyjaitól vett anyagi segílyt erkölcsi kamatokban hazája fiainak fizette vissza.

Mindenekelőtt azon fáradozott, hogy közel s távolból összehordja azon anyagot, melyek segítségével aztán a reformált egyháztörténetét a feledékenységtől megmenthette. S jöllehet csak későbbben lépett fel mint író, mindazáltal munkálkodása 24 éve alatt 1745–1768-ig 56 művet hozott létre, melyek közül csupán 20 jelent meg ez ideig nyomtatásban.

(Vége köv.)

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak: **Csiky Lajos, Géresi Kálmán.**

HIRDETÉS.

P á l y á z a t

a bihari ev. ref. egyházmegyébe kebelezett nagyvárad i másodosztályu egyik lelkészi állomásra.

Évi fizetés:

- 1-ör. Készpénzben 700, azaz hétszáz frt.
- 2-or. 8, azaz nyolcz öl tüzi eserfa.
- 3-or. 2, azaz két hold szántó föld.
- 4-er. Palástdíj fele részben.
- 5-ör. Anyakönyvi kivonatok jövedelme minden második évben.
- 6-or. Tisztességes lakás, kerttel.

Az évi jövedelem összege 1144 frtra tehető. Pályázati kérvények 1886. évi február 14-ig Szabó Károly espereshez, Csökmöre (Biharmegye) küldendők. A megválasztandó lelkész állását 1886. ápril 24-én foglalja el.

Debreczen, 1886. január 13.

Révész Bálint,
püspök.